
Ezilmez, H. (2019). Geleneğin Güncellenmesi Bağlamında Bir Karşılaştırma: Kan Turalı Hikâyesi ve Kan Turalı Oyunu. *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:2, Sayı: 2, 200-213

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 01.05.2019

Kabul / Accepted: 22.07.2019

Araştırma Makalesi/Research Article

GELENEĞİN GÜNCELLENMESİ BAĞLAMINDA BİR KARŞILAŞTIRMA: KAN TURALI HİKÂYESİ VE KAN TURALI OYUNU

Hüseyin Ezilmez *

Öz

Kültür varlıklarımızın yaşanan çağa göre güncellenmesi meselesi son yıllardaki halk bilimi çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Sözlü kültür ortamından derlenip yazıya geçirilen ve bu vasıtayla günümüze ulaşan halk bilimi ürünlerimizin güncellenerek yeni nesillere aktarılması kültürel devamlılık için son derece önemlidir. Türk kültürünün vazgeçilmez eseri Dede Korkut Kitabı da zamanımızın sosyokültürel şartlarına uygun olarak pek çok yeni formda güncellenmiş; kültür, sanat ve edebiyata ilham kaynağı olmuştur.

Bu makalede Türk kültür ve edebiyatının zirve teşkil eden eserlerinden biri olan Dede Korkut Kitabı'nın "Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu" adlı altıncı hikâyesi ile Kıbrıs Türk edebiyatı oyun yazarlarından İbrahim Turkey Öztiğin'in kaleme aldığı "Kan Turalı" adlı oyun karşılaştırılmıştır. İki eser arasındaki karşılaştırmanın nirengi noktaları şahıs kadrosu, zaman-mekân unsurları ve olay örgüsü olmuştur. Makalenin giriş bölümünde "geleneğin" terimi kısaca tanımlanıp özelliklerinden söz edilmiş ve "geleneğin güncellenmesi" kavramı üzerinde durulmuştur. Sonra iki eser arasında; şahıs kadrosu, zaman-mekân öğeleri ve olayların işleniş bakımından görülen benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Bu bağlamda geleneğin, Dede Korkut anlatmalarından esinlenerek oyunlaştırılan "Kan Turalı" adlı eserde ne ölçüde yaşatıldığı, değiştirildiği ve geleneğin güncellenmesinin ne kadar başarılı olup olmadığı değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise geleneğin değişmeye izin veren bir yapı ihtiva ettiği, Kan Turalı oyununun bunun başarılı bir örneği olduğu ortaya konmuş ve geleneğin güncellenip kültürel devamlılığın sağlanabilmesi için bazı önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Dede Korkut, Kan Turalı, oyun, güncelleme, kültürel devamlılık.

---

* Arş. Gör. KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Genel Orta Öğretim Dairesi Müdürlüğü, hüseyinezilmez@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2447-8290

**A COMPARISON WITHIN THE CONTEXT OF MODERNISING THE
TRADITIONAL: THE STORY OF KAN TURALI AND THE KAN TURALI
PLAY**

Abstract

The modernising of cultural wealth according to the times we live in is an important feature in the folkloric studies of recent years. This is very important for the cultural continuity; collecting the oral culture and putting them into writing and in this way modernising the folkloric works which reach us today, passing them on, to new generations is essential. An indispensable piece of work for Turkish Culture, The Book of Dede Korkut has also been modernised in many new forms according to the day's socio-cultural conditions and has become an inspiration for culture, art and literature.

In this article, one of the Turkish culture and literature's pinnacle pieces of work, The Book of Dede Korkut's sixth story "Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu" and the play "Kan Turalı" is compared, which was written by one of the Turkish Cypriot play writers İbrahim Türkiye Öztüđin. The reference points of comparison of the two pieces of work are cast, elements of time and space and the plot. In the introduction of the article the term "tradition" is described briefly and its characteristics are mentioned and elaborated in terms of "modernising the tradition". Then between the two pieces of work the similarities and differences in account of the cast, elements of time and space and the plot are pinpointed. Within this context, an evaluation has been carried out with regards to how successfully tradition has been kept alive, changed and modernised within the play "Kan Turalı", which was dramatized from the book of Dede Korkut. In the conclusion put forward, it states that tradition has a structure which allows change and that the play "Kan Turalı" is a fine example of this and also gives some suggestions on how tradition can be modernised to ensure the cultural continuity.

Keywords: *Dede Korkut, Kan Turalı, play, modernising, cultural continuity.*

Giriş

XV. yüzyıl itibarıyla yazıya geçirildiği düşünülen *Dede Korkut Kitabı*, Türk kültürünün yarattığı en önemli eserlerdendir. “Oğuznamecilik geleneğinin bir ürünü olan” (Solmaz, 2015:140) bu hikâyelerde, deyim yerindeyse, Türk insanının mizaç ve karakteri dile gelir. Türk kültür ve edebiyatının en güzel, en canlı eserlerinden biri olan *Dede Korkut Kitabı* ile ilgili olarak bugüne kadar pek çok çalışma yapılmıştır. Bu makalede de *Dede Korkut*’taki altıncı hikâye “Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu” (Ergin, 1994:184-198; Gökyay, 1973:83-97; Gökyay, 1976:133-158) ile *Kan Turalı* (Öztiğin, 2014:44-81) adlı tiyatro oyunu kişi kadrosu, zaman-mekân ve olay örgüsü yönleriyle karşılaştırılmış, geleneğin çağdaş esere ne şekilde yansıdığı, nasıl güncellendiği tespit edilmiştir. Geleneksel hikâyeden çağdaş oyuna akseden geleneğin güncellenmesi meselesine geçmeden önce, bu yazının anahtar kavramlarından olan “gelenek” ve “geleneğin güncellenmesi” terimlerini, günümüz halk bilimcilerin görüşlerinden istifade ederek kısaca hatırlatmakta yarar vardır.

Gelenek kavramı pek çok sözlük, teori ve araştırma kitabında birbirine benzer şekilde tanımlanır: “Bir toplulukta kuşaktan kuşağa geçen kültür mirasları, alışkanlıklar, bilgiler, töreler ve davranışlar” (Örnek, 1971:94); “Bir kuşaktan diğerine tarihsel ve toplumsal bazı değişikliklere uğradıktan sonra ve yalnız konuşma yoluyla geçerek çağımıza ulaşan, kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar” (Acıpayamlı, 1978:43); “Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane” (Türkçe Sözlük, 2005:741). Metin Ekici ise birbirine benzer bu gelenek tanımlarını “sınırlı” ve “çok yönlü olarak değerlendirilmemiş” (2004a:20) bulur ve geleneği en geniş manasıyla şöyle tanımlar: “Eskiden beri devam edip gelen, ancak birey ve toplum tarafından belli seviyede ve aslını kaybettirmeyecek şekilde çeşitli özelliklerinin değiştirilmesine izin veren, eski ve yeni unsurları birleştirerek her dönemde yeniden düzenlenerek yaratılan ve varlığını bu şekilde sürekli kılan yapılarıdır” (2008:36). Ekici’nin bu tanımından da anlaşılacağı üzere “gelenek” kavramında vurgulanması gereken iki unsur “değişme” ve “yaratıcılık” olgularıdır.

Güncelleme ise; “herhangi bir yaratmanın, içinde bulunulan zamana, dar veya geniş anlamda mekâna ve mevcut sosyoekonomik yapılara uygun hâle getirilmesidir” (Ekici, 2008:36). Ekici’nin yol gösterici bu makalesine dayanarak, güncelleme kavramının özellikleri şöyle sıralanabilir:

Daha önceden yaratılmış-üretilmiş olan kültürel bir varlık güncellenebilir.

Güncelleme teriminin içinde mutlaka “değişme” ve “değiştirme” düşüncesi vardır.

Güncellenen her yaratı bir yenileme, bir değiştirmedir ve bu geleneğin devam etmesi için yapılmaktadır.

Zaman, mekân ve sosyal çevre içinde yaşatılabilen her gelenek güncellenebilir (Ekici, 2008:36, 38).

Geçmişten gelen kültürel varlıkların içinde bulunulan zamana göre güncellenmesi halk bilimi yaratılarında oldukça sık görülen bir olgudur. Türk halk kültürünün vazgeçilmez eserlerinden olan ve kültür tarihimize âdeta damga vuran *Dede Korkut Hikâyeleri* de pek çok kez güncellenerek farklı formlarda yeni eserler ortaya çıkarmıştır. *Dede Korkut*, başta edebiyat sanatı olmak üzere tiyatro, opera, bale, müzik, radyo-televizyon, sinema ve animasyon gibi değişik dallara uyarlanıp geniş kitleler önünde icra edilerek yeniden vücut bulur.¹ *Dede Korkut*’tan ilham alınarak ortaya çıkan bu yeni eserlerin, Metin Ekici’nin ortaya koyduğu “ halk bilim çalışmalarında ilk boyut ‘tespit’, ikinci boyut ‘derleme’ ve üçüncü boyut da ‘temsil’ ve ‘sunum’dur ” (Ekici, 2004b:14) şeklindeki görüşünün üçüncü boyutuna, yani “temsil-sunum” a örnek teşkil ettiğini söylemek gerekir.

Büyük Türk coğrafyasının bir parçası olan Kıbrıs Türk kültüründe de geçmişten bugüne özellikle halk bilimi ürünlerinden ilham alınarak yeni eserler ortaya konulmaktadır. Örneğin; Mehmet Şinasi Tekman, Bener Hakkı Hakeri ve Kutlu Adalı gibi sanatçılar Nasreddin Hoca fıkralarının bir kısmını, Kıbrıs Türk toplumunun siyasî ve sosyal hayatına uyarlayıp manzum olarak

---

¹ *Dede Korkut*’tan ilham alınarak oluşturulan eserleri kronolojik sırayla veren bir inceleme için bkz. Gonca Kuzay Demir, “Gelenekten Geleceğe: Dede Korkut Kitabı”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, S.1, C.14, Mart 2016, s.565-580.

yayımlarlar.² Kıbrıs Türklerinin yaşayan son Karagöz ustası Mehmet Ertuğ da konuları ve senaryoları yeni Karagöz metinleri kaleme alıp bunları hem neşreder³ hem de oynatır. Son yıllarda ise dramaturg ve oyun yazarı İbrahim Turkey Öztiğin'in *Dede Korkut*'tan uyarladığı *Kan Turalı* adlı sahne eseri dikkati çeker. Aslına sadık kalınarak oyunlaştırılan ve iki perde, yirmi beş sahne şeklinde düzenlenen *Kan Turalı*, *Dede Korkut*'un başarılı bir güncellemesidir.

Bu çalışmanın sınırlarını teşkil eden iki eserin karşılaştırılması ve geleneğin güncellenmesi bağlamındaki çözümlemesi şöyledir:

1. Şahıs Kadrosu

Bu bölümde hikâye ve oyundaki şahıslar “erkek” ve “kadın” kahramanlar olarak sınıflandırıldıktan sonra, iki eserin şahısları benzerlik ve farklılıklarıyla karşılaştırılmıştır.

1. 1. Erkek Kahramanlar:

Kan Turalı: *Dede Korkut Kitabı*'ndaki hikâye ile Öztiğin'in oyunundaki başkahramandır. Her iki metinde de fizikî ve ruhî portresiyle ayrıntılı olarak tarif edilir. Tiyatro oyununda yaşının yirmi beş-otuz olduğu söylenir (Öztiğin, 2014:45). Kan Turalı, üç canavarla teke tek dövüşüp onları yenebilecek kadar kuvvetli, çevik ve atletik bir fiziğe sahiptir. Yüz güzelliği ise dillere destandır; ancak kendisine hayran olunmaması için yüzünü örtü altında saklar (Ergin, 1994:188; Öztiğin, 2014:67). Selcen Hatun onun çıplak bedenini ve yüz güzelliğini gördüğü zaman kendinden geçer. İyi bir binicidir; yedi gün yedi gece at sürer. Dövüşmekten, vuruşmaktan çekinmez; altı yüz kâfire kafa tutar. Ruhsal yönü “çelişkili” ve “dengesiz” (Eziler, 2015:159) olmakla beraber, geleneklerine son derece düşkündür. Anne ve babasına verdiği sözden dolayı Selcen ile Trabzon'da gerdeğe girmez ve Oğuz ülkesinde geleneklere uygun olarak evlenir. Gururlu ve kibirlidir; hanım hanımcık Türkmen kızlarını küçümser, deve ile olan mücadelesi esnasında Selcen'in yardımını reddeder. Ancak akıl ve iman gücüyle üç canavarı yener. Kendini kadınlardan üstün gördüğünden Selcen'in kendisini kurtarmasını

² Mehmet Şinasi Tekman, *Nasreddin Hoca Şiirleri*, Çardak Yayınları, Lefkoşa 1954; Bener Hakkı Hakeri, *Şiirlerle Nasreddin Hoca*, Hürsöz Matbaası, Lefkoşa 1956; Kutlu Adalı, *Nasreddin Hoca ve Kıbrıs*, Beşparmak Yayınları, Lefkoşa 1971.

³ Mehmet Ertuğ, *Kıbrıs Türk Karagöz Oyunları*, Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği Yayını, Lefkoşa 2010.

kabul edemez ve onu öldürmeyi dahi düşünür. Ana kahraman olduğundan olaylar başından sonuna kadar onun etrafında gelişir. Devamlı hareket halinde, dinamik bir karakterdir ve diğer kahramanlar üzerinde de etkilidir.

Kanlı Koca: Kan Turalı'nın babasıdır. Oyunda yaşı kırk beş-elli olarak verilir (Öztiğin, 2014:45). Hikâyeye göre oyundaki rolü daha işlevlidir. Milletine, ailesine son derece düşkün, bütün ömrünü onlara adamış biridir: “Nice cenklere katıldım. Binlerce kâfir öldürdüm. Aman dileyeni bağışladım. Çok çalıştım, obamı büyüttüm. Atlar, koyunlar, buğralar yetiştirdim çoğalttım. Yerimi yurdumu tuttum” (Öztiğin, 2014:48). Bütün arzusu oğlunu evlendirip soyunu devam ettirmek olan Kanlı Koca, bu isteğini gerçekleştirir.

Dede Korkut: Oğuzların bütün sorunlarını çözen, onlara akıl hocalığı yapan ve aynı zamanda ozan olan bilge bir kişidir (Ergin, 1994:26). Hikâyede olay örgüsüne dâhil olmaz; sadece olayların sonunda ortaya çıkar ve Kan Turalı'nın düğününde kopuz çalıp destanlar okur. Hikâyenin bitişi de onun meşhur duasıyla olur. Oyunda ise belli bölümlerde sahneye çıkan ve olaylara yön veren bir yardımcı karakter olarak gözüktür. Yaşının “iki yüz kusur” (Öztiğin, 2014:45) olduğu belirtilir. Oyun, Dede Korkut'un manzum monoloğu ile başlar ve yine onun duasıyla biter. “Çok sade giysiler içinde soylu bir görünüş”te ve alametifarikası olarak da “elinde asası sırtında kopuzu”yla (Öztiğin, 2014:53) tasvir edilir. Olay örgüsü boyunca Kanlı Koca ve Hatun Ana ile diyaloga girer. Bu karşılıklı konuşmaların dışında olayın akışına göre sahneye çıkıp dua ettiği manzum monologları da vardır.

Kırk Yiğitler: Bunlar Kan Turalı'nın en yakın yardımcıları yani sağ koludurlar. Gerek hikâyede gerekse oyunda isimleri bilinmez, görünüşlerine dair de herhangi bir bilgi verilmez; yalnızca oyunda yaşlarının “yirmi beş-otuz” (Öztiğin, 2014:45) olduğu söylenir. Kırk Yiğitler, “Yunan tragedyelerindeki korolar gibi hep bir ağızdan konuşur, hep birlikte hareket ederler; bu nedenle kendilerine ortak yardımcı oyuncu denilebilir” (Eziler, 2015:160). Kan Turalı'nın yanından biran olsun ayrılmayan Kırk Yiğitler, aynı zamanda ona can yoldaşlığı da yaparlar. Kanlı Koca, oğlunu gözü arkada kalmaksızın Kırk Yiğitler'e emanet eder: “Sen her zaman oğulun yanındasın Kırk Yiğitler. Oğul sana emanet. Canın pahasına Kan Turalı'yı korursun bilirim” (Öztiğin, 2014:56). Beyleri Kan Turalı canavarlarla dövüleceği zaman önce endişelenip gözyaşı döker, sonra da onu övüp galibiyetini kutlarlar.

Tekür Han: Trabzon'un Hristiyan hükümdarı ya da yöneticisidir. *Dede Korkut*'taki hikâyede "tekür" ve "kara şapkalı tekür" (Ergin, 1994:188; Gökyay, 1973:87; Gökyay, 1976:139) şeklinde anılırken; oyunda Tekür Han olarak adlandırılır. Yaşının "kırk-kırk beş" (Öztiğin, 2014:45) arasında olduğu söylenir. Fizikî portresine ilişkin siyah şapka taktığının dışında başka bir ayrıntı verilmez. Karakteriyle ilgili ise bazı ipuçları verilir. İnsanları hayvanlarla dövüştürmekten ve kan görmekten zevk duyan bir kişi olduğu sezdirilir: "Tanrı aşkına! Çıkanların akıbetini görmedin mi? Artık hiç umudum yok. Bu gidişle dövüş de düzenlemek mümkün olmayacak. Can sıkıntısından patlayacağız. (Kahkahayla güler)" (Öztiğin, 2014:64). Erken sinirlenir; ancak öfkesi çok çabuk geçer. Bazı dengesiz ve birbiriyle çelişen davranışları vardır: Önce Trabzon burçlarını "Bir de Oğuz Beyi kellesi süsleyecek" (Öztiğin, 2014:65) diye sevinir; ama Kan Turalı'nın deve ile olan mücadelesinde devenin ağzını bağlamalarını emreder. Selcen'i verdikten sonra da hemen pişman olur ve adamlarını gençlerin üzerine yollar.

Diğer Erkek Kahramanlar: Hikâye ve oyunun diğer yardımcı erkek kahramanları, Tekür Han'ın yeğeni olan Kardaşın Oğlu ve kâfir askerleridir. Bunların dışında bir de hikâyede bulunmayan, sadece oyunda rolü olan Çığırkan tipi vardır. Kâfir askerleri "silahlı-zırhlı ve kara giysili" (Ergin, 1994:193; Gökyay, 1973:92; Gökyay, 1976:149; Öztiğin, 2014:77) olarak tasvir edilirler. Kardaşın Oğlu ise zalim ve kıskançtır, Tekür Han'ın emrini dinlemeyip devenin ağzını bağlatmaz. Çığırkan'ın görevi hem Kan Turalı'nın yapacağı karşılaşmaları halka duyurmak, hem de sahnede gösterilmeyen bu müsabakaları okuyucuya-seyirciye anlatmaktır. Bu bakımdan Çığırkan'ın rolü daha işlevlidir.

1. 2. Kadın Kahramanlar:

Selcen Hatun: Hikâye ve oyunun en baskın kadın kahramanıdır. Görünüşü, kişiliği, duygu ve düşünceleri ayrıntılı olarak betimlenir. Giydiği elbisenin renginden dolayı "sarı donlu" diye adlandırılan Selcen Hatun, Trabzon'un Hristiyan hükümdarı Tekür Han'ın kızıdır. Selcen Hatun'un iki özelliği ön plandadır: kahramanlık-savaşçılık ve güzellik. Selcen'in sahip olduğu bu vasıflar Kan Turalı'nın evleneceği kızda aradığı özelliklerdir: "Benim varacağım kız, daha ben yerimden kalkmadan o kalkmış olmalı. Ben karaguc atıma binmeden o binmiş olmalı. Ben kanlı kâfir eline varmadan o varmış, bana baş getirmiş olmalı" (Öztiğin, 2014:51; Ergin, 1994:185).

Selcen Hatun “kime baksa aşkıyla yakacak” (Öztiğin, 2014:69,71,74) kadar güzeldir. Kan Turalı onun güzelliğini “selvi boylu”, “kızıl yanaklı”, “dar ağzılı”, “kara kaşlı”, “kara saçlı” (Öztiğin, 2014:80) benzetmeleriyle tasvir eder. Metinlerde onun cinsî arzularından da söz edilir. Özellikle Kan Turalı’nın çıplak bedenini gördüğü an verdiği tepki dikkate şayandır. Ayşe Eziler Kıran, Selcen Hatun’un “cinsel duygularını açıkça belli etme”sini onun Müslüman bir Türkmen kızı değil de, Trabzonlu bir Hristiyan soylusu olmasına bağlar (2015:160-161).

Hatun Ana: Oğuz Bey’i Kanlı Koca’nın eşi, Kan Turalı’nın anasıdır. Hikâyede adı olmayan, bir kez konuşturulan son derece silik bir tipken oyunda, özellikle ikinci ve üçüncü sahnelerde, işlevli bir role sahiptir. “Kırk-kırk beş yaşında” (Öztiğin, 2014:45) gösterilen bu kadın, oğluna ve kocasına duyduğu sevgi ve bağlılıkla karakteristik bir Türkmen anasıdır. Oyunda Hatun Ana’nın fizikî özelliklerinden de söz edilir. Onun “yüz güzelliğine sahip” ve “al yanaklı” (Öztiğin, 2014:47) bir kadın olduğu zikredilir.

Diğer Kadın Kahramanlar: Bunlar hikâye ve oyundaki yardımcı kadın tipleridir. Ana kız olan Zübeyde ve Zeliha hikâyede yer almayan, oyunda bulunan Türkmen kadınlarıdır. Kanlı Koca’nın obasına mensup olan Zübeyde ve Zeliha, Hatun Ana ile komşuluk yaparlar. Hatun Ana’ya karşı saygıda kusur etmeyip onun yardımına koşarlar. Hatun Ana, Zeliha’nın “iyi yetişmiş, yüzü de, yüreği de güzel bir kız” (Öztiğin, 2014:50) olduğunu düşünür ve onu oğluna almak ister. Ancak Kan Turalı, “Biz, Zeliha’yla birlikte kardeş gibi büyüdük” (Öztiğin, 2014:52) diyerek bu teklife sıcak bakmaz.

Hem hikâyede, hem de oyunda yer alan diğer yardımcı kadın kahramanlar ise Selcen Hatun’un kırmızı renk giyinmiş nedimeleridir. Bunlar hikâyede isimsiz ve çoğul olarak geçerken, oyunda Kırmızılı Kız adıyla “yirmi-yirmi beş yaşında” (Öztiğin, 2014:45) gösterilmiştir. Selcen’in yanından ayrılmayan Kırmızılı Kız, tıpkı efendisi gibi, Kan Turalı’nın güzelliğinden etkilenir ve onun galip gelmesi için dua eder.

2. Zaman ve Mekân

Dede Korkut’taki “Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu” adlı hikâyeye ile bu hikâyeden tiyatroya uyarlanan *Kan Turalı* oyununun “zaman-mekân” unsurları ortaktır. Dede Korkut araştırmacılarına göre, hikâyelerdeki zaman dilimi ile coğrafya Oğuzların Orta Asya’da yaşadıkları dönemin (IX-XI. yy)

bir yansımasıdır (Ergin, 1994:54-55; Gökyay, 1973:XLV-LVIII). Her iki metinde belirsiz bir zaman anlatımı söz konusudur ve bu “zaman yokluğu ve boşluğuyla soyut bir zaman algısı yaratılarak anlatıya, masalsi bir özellik verilmiştir” (Eziler, 2015:158). Metinlerde her ne kadar dönem-devir, yıl, ay gibi belirli zaman ifadeleri olmasa da olayların geçtiği zaman “yedi gün yedi gece” (Ergin, 1994:187, 193; Öztiğin, 2014:58, 76) şeklinde gün sayısını ifade eden net bir zamanla verilir. Bunun dışındaki zaman ifadelerinde ise, yaklaşık-tahmini ya da belirsiz zaman kavramları kullanılır: “Gece gündüz at sürdürler” (Ergin, 1994:113; Öztiğin, 2014:77).

Mekânın anlatımında herhangi bir ayrıntıya girilmez, gerek hikâyede gerekse oyunda mekânlar “yer” olarak kullanılır. Metinlerde olayların geçtiği başlıca yerler: Kanlı Koca'nın obası veya Oğuz ülkesi, Trabzon ve Oğuz ülkesi sınırındaki konaklama yeri gibi sınırlı mekânlardır. Bu mekânların anlatımı oldukça sığ ve tasvirden yoksundur. Az sayıdaki tabiat betimlemelerinde de aynı durum görülür. Örneğin; “Kan Turalı baktı, gördü, bu konduğu yerde kuğu kuşları, turnalar, turaçlar, keklikler uçarlar. Soğuk soğuk sular, çayırlar çemenler” (Ergin, 1994:193) şeklindeki tabiat manzarası oyunda, “Gördün mü? Bu, konduğumuz yerde kuğu kuşları, turnalar, sülünler, turaçlar. Bu güzelliği Oğuz boylarından başka hiçbir yerde bulamazsın. Kuşların sesleri etrafa yayılıyor. Buraları gerçekten çok güzel yerler” (Öztiğin, 2014:76) ifadeleriyle yer tutar.

Kapalı ya da iç mekânlar da ayrıntıdan yoksundur. Metinlerde, sınırları açıkça belli olmayan “İç Oğuz” ve “Dış Oğuz”dan söz edilir; ancak buralarda Kanlı Koca'nın çadırından başka kapalı bir yer adı geçmez. Bunun sebebi, herhalde, Oğuzların göçebe bir hayat sürdürmesidir. Yerleşik yaşama geçen Trabzon'da ise, yine tasvirden yoksun, “Tekür Han'ın şatosu”, “Trabzon burçları”, “arena” ve “Selcen Hatun'un köşkü” (Öztiğin, 2014:62,67-77) gibi kapalı mekânlar mevcuttur.

3. Olay Örgüsü

3. 1. Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi ile Kan Turalı Oyununun Olay Örgüsü

Kanlı Koca, oğlu Kan Turalı'yı evlendirmek ister ve bu arzusunu Kan Turalı'ya bildirir.

Kan Turalı evleneceği kızın kendisi kadar korkusuz ve kahraman olması gerektiğini söyler.

Bu kızını bulmak için önce Kan Turalı, sonra da Kanlı Koca bütün Oğuz ülkesini gezerler; ancak Kan Turalı'nın istediği kız Oğuzlar arasında bulunamaz.

Kanlı Koca Oğuz ülkesinden sonra Trabzon'a gider ve burada Trabzon tekürünün kızı Selcen Hatun'un tam da istedikleri gibi bir kız olduğunu öğrenir.

Trabzon tekürü, Selcen Hatun'u vermek için üç şart koymuştur: Birer canavara dönüştürülen boğa, aslan ve devenin öldürülmesi. O güne kadar Selcen'le evlenmek isteyen otuz iki kâfir beyi, boğa ile olan ilk karşılaşmada yenilmiş ve kafaları kesilerek Trabzon burçlarına asılmıştır.

Kanlı Koca bu durumu öğrenince evine döner ve duyduklarını oğluna anlatır; ancak Kan Turalı'nın Trabzon'a gitmesini istemez.

Kan Turalı babasını dinlemez, kırk yiğidini de yanına alarak Trabzon'a varır.

Trabzon tekürünün karşısına çıkan Kan Turalı, ona kızına talip olduğunu söyler. Bu arada Selcen Hatun Kan Turalı'yı görüp beğenir.

Kan Turalı üç canavarla sırayla karşılaşır. Önce kara boğayı, sonra kağan aslanı yener. Kara buğra ile olan üçüncü karşılaşması çok çetin geçer, sonunda onu da öldürerek kızını almaya hak kazanır.

Geleneklere uygun olarak evlenmek isteyen Kan Turalı, Trabzon'da Selcen Hatun ile gerdeğe girmez; kızını alarak Oğuz'a yönelir.

Ülkesinin sınırlarına geldikleri zaman burada konaklarlar ve Kan Turalı kırk yiğidini müjdeyi babasına vermek üzere haberci olarak gönderir.

Kan Turalı ile Selcen Hatun iştret meclisi kurup yemeye içmeye başlarlar. Daha sonra Kan Turalı uykuya dalar.

Selcen Hatun uyumaz, gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı silahlanarak nöbete durur.

Kızını verdiği için pişman olan tekür, gençlerin peşine altı yüz asker gönderip baskın yapar.

Selcen Hatun Kan Turalı'yı uyandırır, birlikte düşmana karşı savaşırlar. Bir süre sonra Selcen düşmanın yenildiğini sanarak geri döner; ancak Kan Turalı dönmez. Bu arada Kan Turalı'nın ailesi de onları karşılamak üzere gelmiştir.

Selcen Hatun geri dönüp zor bir durumda bulunan Kan Turalı'yı kâfirlerin elinden alır. Fakat Kan Turalı bunu kabul edemez, Selcen'in kendisini kurtardığı için övünebileceğini düşünür ve onu öldürmek ister.

Bu durumu kıza söylediği zaman Selcen önce onu tatlılıkla ikna etmeye çalışır, sonra savaşıma karar verirler.

Gençler karşı karşıya gelirler; Selcen, Kan Turalı'yı vurmak istemediğinden temrensiz bir ok atar, Kan Turalı'nın aklı başına gelir ve sarılıp barışırlar.

Konaklama yerine dönen gençler oradan hep birlikte ülkelerine hareket ederler.

Oğuz'da büyük bir düğün dernek kurulur ve gençler geleneklere uygun olarak evlendirilirler. Ardından Dede Korkut gelir, kopuz çalarak destanlar okur ve herkes için dua eder.

3. 2. İki Eser Arasındaki Benzerlikler-Farklılıklar

3. 2. 1. Benzerlikler

Kan Turalı, Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyeyle neredeyse tamamen benzerlik gösteren bir oyundur. İki eserin olaylar dizisi; Kanlı Koca'nın Kan Turalı'yı evlendirmek istemesi üzerine, ona kız araması, bu kızın Trabzon'da bulunması, başlık şartlarını yerine getiren Kan Turalı'nın Selcen'i alması ve kâfirlerin etkisiz hâle getirilip gençlerin evlenmesi üzerine kuruludur. Anlaşıldığı gibi oyun, hikâyenin özgün hâline sadık kalınarak düzenlenmiştir. İki metnin teması ve ana karakterleri de aynıdır. Eserlerde "kahramanlık, cesaret, mücadele ve töreye bağlılık" ortak temaları vurgulanırken, bu ana iletilere "aşk" duygusu da ilâve edilir. Başkahraman Kan Turalı, yiğit-mert ve gözü kara bir tiptir.

3. 2. 2. Farklılıklar

Kan Turalı oyunu genel anlamda özgün esere bağlı kalınarak yapılmış bir uyarılma olmakla beraber, yazar, olay örgüsü ve kişi kadrosuna bazı ufak

eklemeler yaparak oyunu zenginleştirir. Oyun başlarken Dede Korkut'un manzum monoloğuna yer verilir. Burada Korkut Ata hem oyun kahramanı, hem de anlatıcı olarak seyircilerle iletişime geçerek onlara Kan Turalı'nın macerasını anlatacağını ifade eder. Oyunda bir prolog-ön deyiş olarak düzenlenen bu bölüm hikâyede yoktur. Ayrıca Dede Korkut, bir yardımcı kahraman olarak oyunda aktif yer alır ve olayların düğümlendiği yerde müdahale edip sorunları çözer. Hikâyede ise "meçhul anlatıcı"dır; yalnızca olayın sonunda ortaya çıkıp dua eder.

Yazar, oyuna hikâyede olmayan yeni karakterler ekleyerek kahraman kadrosunu genişletir. Öztığın'in oyuna eklediği bu kahramanlara ad seçerken geleneğe var olan, toplumda yüzyıllardır yaşayan "Zübeyde", "Zeliha" gibi isimleri tercih etmesi son derece yerinde bir uygulamadır. Ayrıca oyunda güzel bir kız olarak görünen Zeliha'ya, bu güzelliğine uygun olarak "su perisi", "su gibi güzel", "Hz. Yusuf'un güzelliğiyle ünlü refikası" (Devellioğlu, 1996:1176) manalarına gelen Zeliha adının verilmesi de oldukça anlamlıdır. Oyuna eklenen bir diğer kahraman da "Çığırkan" tipidir. Çığırkanlık geleneğe var olan bir meslektir; onun olay örgüsüne dâhil edilmesi dönemin sosyal hayatıyla çelişmemiştir.

Sonuç

"Geleneğin içinde yenilemeye, güncellemeye ve değişiklik yapmaya ve böylece geleneği sürekli kılmaya izin veren bir öz vardır. Bu öz kaybolmadığı sürece her gelenek değişerek gelişir. Ancak, geleneği oluşturan öz kaybolduğunda, gelenek kaybolur" (Ekici, 2008:38). Metin Ekici'nin bu görüşünde geleneğin değişebilen, yenilenebilen bir yapıda olduğuna, geleneği güncellerken aslından çok da uzaklaştırmadan, yozlaştırmadan yapılması gerektiğine, aksi durumda geleneğin kaybolabileceğine dikkat çekilmektedir. Halk bilgisi yaratıları, çağın ihtiyaçlarına göre doğru ve başarılı bir şekilde güncellendiği takdirde zamanı aşip gelecek kuşaklara ulaşacaktır. Bu bağlamda halk bilgisi ürünlerini güncelleyecek kişilerin işinin ehli uzmanlar olması gereklidir.

Geleneği güncelleme yöntemlerinden biri de tiyatrodur. Tiyatro, gerek düşünceye gerekse duyguya hitap eden geleceğin en güçlü sanat dallarından biridir. Bilindiği gibi, tiyatro metni sahnelendiği takdirde ancak gerçek anlamıyla tamamlanır. Edebiyat açısından değeri ne olursa olsun,

sahnelenmeyen bir tiyatro oyunu dram sanatının dışında kalmış demektir. Bu bakımdan oyun yazarlarının en büyük dileği, kaleme aldıkları tiyatro eserlerinin sahne üzerinde hayat bulması ve seyirciyle buluşmasıdır. Eser ve sanatçı ancak bu sayede evrenselliğe açılan kapıyı aralayabilecektir. Metin Ekici'nin de isabetle belirttiği gibi, “geleneği araştırmak ve yaşaması için katkı sağlamak hepimizin görevidir” (Ekici, 2008:38).

Türk oyun yazarları için *Dede Korkut Kitabı*, önemli bir beslenme ve ilham kaynağı olmuştur. İbrahim Turkey Öztiğin de “Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu” hikâyesinden oyunlaştırdığı *Kan Turalı* ile geçmişe ait önemli bir kültür varlığını bugüne taşımış ve sağlıklı bir toplum bilinci oluşturmayı hedeflemiştir. Yazar, bu uyarılama esnasında asıl metinden uzaklaşmadan, geleneği tiyatro tekniği ve diliyle başarılı bir şekilde modernize eder. Böylece ortak kültür verimlerinin güncellenebildiği, hem göze hem kulağa hitap eden tiyatro gibi etkili bir sanat dalına dönüşerek yeniden nasıl oluşturulduğu ortaya konmuş olur.

Tiyatro görsel bir sanat olarak seyircisiyle buluştuğunda kitleleri harekete geçirebilir. Bu bağlamda Yakın Doğu Üniversitesi, Sahne Sanatları Fakültesi, Tiyatro Bölümü, Dramatik Yazarlık ve Dramaturji Ana Sanat Dalı'nda lisans ve yüksek lisans yapmış olan yazar İbrahim Turkey Öztiğin'in (d.1959) *Kan Turalı* adlı oyunu, geleneği bugüne taşıyan başarılı bir güncelleme örneği olarak sahnelenmelidir. Ancak oyun her ne kadar da Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları'nca kitaplaştırılıp basılsa da, yeterince okunmadığı, daha da önemlisi sahnelenmediği için geniş kitlelere ulaştığı söylenemez. Hâl böyle olunca, kültürel miras açısından son derece zengin olan, dram sanatıyla yoğrulup ortaya çıkarılmış olan bu sentez oyun geniş kitlelere ulaşamadığından beklenen ve istenilen etkiyi gösterememiştir.

Bunun için başta Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları'nın ve diğer özel tiyatro topluluklarının *Kan Turalı* oyununu biran önce sahneye koymalarını diliyorum. *Kan Turalı*'nın sahne üzerinde görsel ve işitsel etkileme gücünü kullanarak, *Dede Korkut*'u seyirciye sevdirmesi, halk üzerinde farkındalık yaratması pekala mümkündür. Tiyatro topluluklarımızın bu tarzdan oyunları repertuarlarına alması, *Dede Korkut* kahramanlarının oyun yazarlarımızın kaleminde tiyatro kahramanı olarak yeniden can bulması, dünü bugüne bağlayacak ve etkisini yakın gelecekte göreceğimiz son derece önemli girişimler olacaktır. Kaldı ki sahneleme faaliyetleri çağımızın teknolojik

Geleneğin Güncellenmesi Bağlamında Bir Karşılaştırma: Kan Turalı Hikâyesi ve Kan Turalı Oyunu

imkânlarıyla çok kolaylaşmıştır. Sahnelenmesi en güç eserler bile ses-efekt, ışık, fon-dekor, kostüm gibi gelişen teknik unsurlarla rahatlıkla sahneye konulabilmektedir. Tepegöz'ün, Azrail'in, su perisinin, kara boğanın, kağan aslanın ya da diğerlerinin bu çağda sahneye çıkması artık zor değildir. Türk halkının bu verimli kaynaktan yeterince faydalanması için halk bilimcilerin, oyun yazarlarının, senaristlerin, dramaturgların arkalarına devlet desteğini de alarak böylesi çalışmalara ivedi olarak girişmeleri bir gereklilik olarak gözükmektedir.

KAYNAKLAR

- ACIPAYAMLI, O.. (1978). *Halkbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DEVELLİOĞLU, F.. (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- EKİCİ, M.. (2004a). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayınları.
- EKİCİ, M. (2004b). "Halk Bilimi Araştırmalarında Üçüncü Boyut". *TÜBAR*, S. XVI, 13-20.
- EKİCİ, M. (2008). "Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme". *Millî Folklor*, S. 80, 33-38.
- ERGİN, M. (1994). *Dede Korkut Kitabı I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- EZİLER KIRAN, A. (2015). "Çağdaş Bir Anlatı: Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu". *Millî Folklor*, S. 108, 155-164.
- GÖKYAY, O Ş. (1973). *Dedem Korkudun Kitabı*. İstanbul: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları.
- GÖKYAY, O. Ş. (1976). *Dede Korkut Hikâyeleri*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KUZAY DEMİR, G. (2016). "Gelenekten Geleceğe: Dede Korkut Kitabı". *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, 565-580.
- ÖRNEK, S. V. (1971). *Etnoloji Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- ÖZTİĞİN, İ. T. (2014). *Kan Turalı – Tiyatro Oyun Dizisi 2*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları Yayını.
- SOLMAZ, E. (2015). "Geleneğin Güncellenmesi Bağlamında 'Duha Koca Oğlu Deli Dumrul' Hikâyesiyle 'Deli Dumrul Kurtlar Kuşlar Âleminde' ve 'Hop Dedik: Deli Dumrul' Adlı Sinema Filmlerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir Deneme". *Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, S. 15/2, 139-148.
- Türkçe Sözlük*. (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.